

# Odkaz náčelníka Nevrlého

Kniha Náčelník vás provede životem „profesionálního tuláka“. Miloslav Nevrlý, jenž inspiroval generace skautů a milovníků přírody, v rozhovorech s Alešem Palánem nechává čtenáře zcela vstoupit do svého vnitřního světa – světa výjimečného autora i dobrodruha.

**TOMÁŠ GRIM**

zoolog a cestovatel



**K**dekerý poutník, vandrák či tulák by se mohl pochlibit tvrzením: „S panem Nevrlým jsme často cestovali společně.“ Jenže pro pořádek by třeba dodal „... ale on o tom neví“. Miloslav Nevrlý, autor legendárních *Karpatských her*, *Nejkrásnější sbírky* a řady dalších knih, které inspirovaly celou generaci čtenářů a přírodolíbů, vzpomíná na svůj života běh prostřednictvím rozhovorů s Alešem Palánem.

Nevrlého jedinečný styl jeho čtenářů poznají i v půlce první věty, kterou z jakéhokoliv jeho díla ocitujete: jediným uhrančivým tahem vypravěčského štětece pojme široký historický kontext, geografický polodetail i drobnou biologickou vinětu jedinečného osobního zážitku. A čtenář je vtážen do reality vzdáleného místa snad i silněji, než kdyby tam fyzicky byl. Šíře záběru a mnohovrstevnatost autorova pohledu se pak s lehkostí jemu vlastní přetavují do podstatných vlnů, které nedají čtenářů spát – třeba Nevrlého pohled na paranoidně přemrštěnou péči o hygienu a bezpečí na dnešních dětských táborech nedá jejich úzkostným pořadatelům spát určitě!

## Nezapomenutelný autor

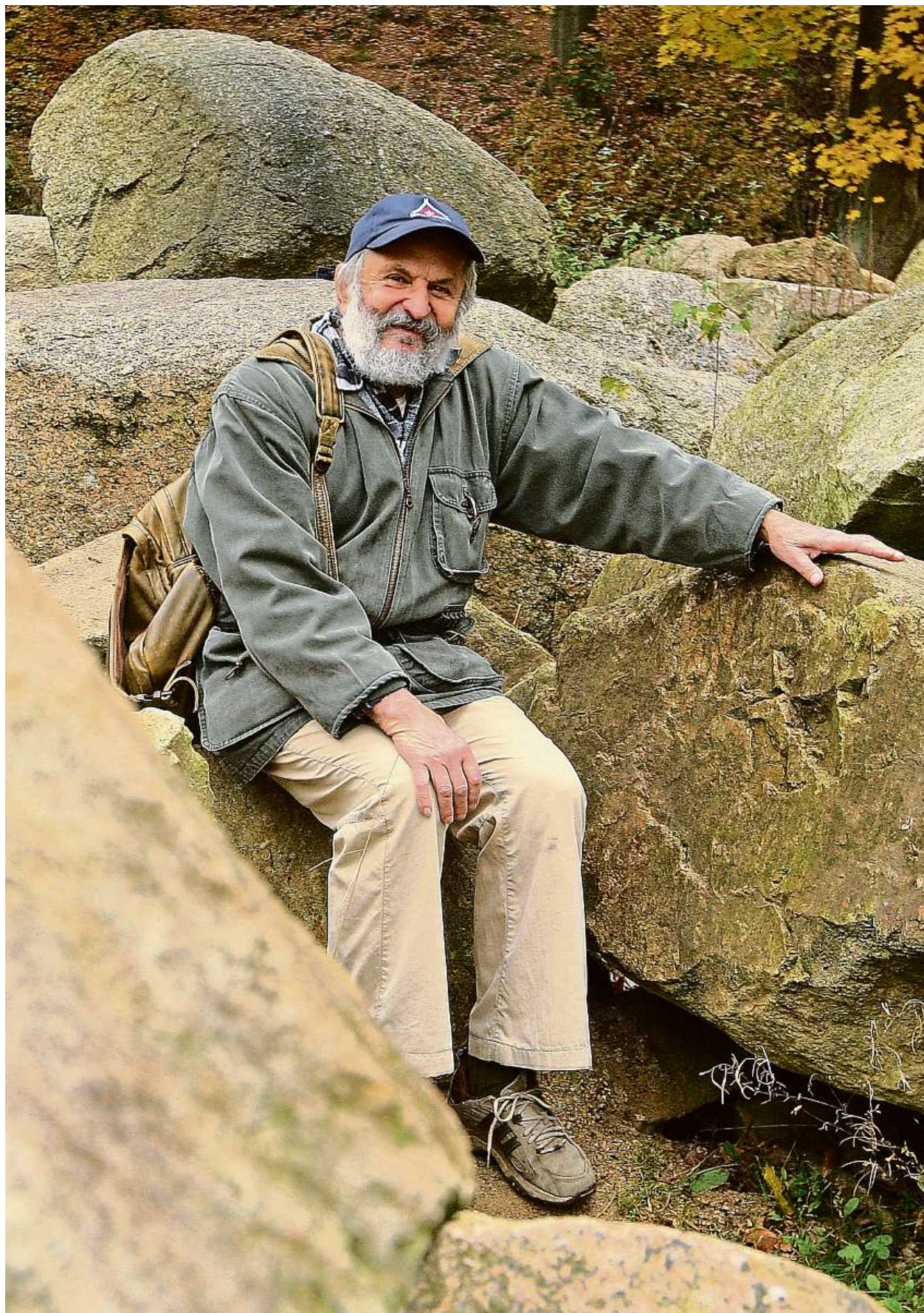
Vnímání souvislostí, často vzdálených v čase i prostoru, tvoří i kostru výměny mezi Palánem a Nevrlým. Rozhovor je veden de facto chronologicky, napříč desítkami plně prožitého života „profesionálního tuláka“, zoologa, rodiče a psavce. Nechybí ani to, co mě na autorových knihách (krom už zmíněných třeba i jeho *Větrné toulání* či *Zašlá chuť morušek*) bavilo asi nejvíc: nečekané pointy, které si máte chuť přepsat na kousek papíru, vložit do peněženky a denně si je připomínat.

I za ně jsem se před lety pokusil panu Nevrlému poděkovat skrze nadšené recenze několika jeho tehdy vydaných knih. Nečekal jsem, že by se o nich kdy dovedl, natož aby na ně reagoval – chtěl jsem jen splatit svůj pomyslný dluh autorovi tím, že předám zprávu o inspiraci, kterou lze z jeho textů čerpat, dál.

Takže dopis začínající slovy „Vážený příteli!“ a končící „srdečným pozdravem“ mě mile zaskočil. Stejně tak jako k dopisu přiložená kniha *Větrné toulání* (sehnat se mi knížku nedařilo; panu Nevrlému to prozradila naše společná známá Pavla Loucká, jazyková redaktorka mého kmenového časopisu *Vesmír*, a díky jeho ochotě a pozornosti tak kniha doplachtila až do mé knihovny).

Až po mnoha letech, kdy jsem – podobně jako tisíce dalších českých vandráků – mohl zpaměti citovat úryvky Nevrlého textů (ne že bych se je bifloval, prostě utkvěly), jsem ke svému překvapení zjistil, že jsme vlastně kolegové. Kniha *Moje ptačí roky* je lakmusovým papírem zanořeným do hlubin české ornitologie. K tématu svých biologických začátků, univerzitních a následně muzejních, se náš Náčelník vrací i v očekávatelně mimořádně čtivých rozhovorech s Alešem Palánem.

„Celý život jsem toužil spatřit ptáka falarópa, toho bájného tvora polárních krajů,“ svěruje se ornitolog Nevrlý na konci kapitoly o CHKO Beskydy v knize *Nejkrásnější sbírka*. Připomíná mi tím další podstatné stránky svého psaní: smysl pro hru se slovy („falaróp“ je Phalaropus, tedy lyskonoh) a smysl pro sběratelskou důslednost a úplnost. Jak říká v rozhovorech: „Také jsem měl dlouhý seznam slovenských hor a po návratu si „odfajkoval“ další pohorí jako splněný cíl.“ Přinejmenším to druhé bychom díky jeho profesi muzejníka čekali. Například *Nejkrás-*



Legenda všech milovníků přírody. Miloslav Nevrlý si svým osobitým vypravěčským stylem podmanil nejen tuláky. FOTO MAFA - OTA BARTOVSKÝ

*nější sbírka* je virtuální, leč barvitou kolekcí vzpomínek na všechna velkoplošná chráněná území Česka i Slovenska, podobně jako *Karpatské hry* takto důsledně mapují rumunská pohorí.

Geografická svěrací kazajka (vlastně kazajka historicko-politická) může vzbudit dojem nevídaného omezení – ale Nevrlého texty jsou živým důkazem toho, že zdánlivá znouzectnost vedla k úplnosti (v rámci nutných cestovních mantinelů) a hloubce poznání, která obohacuje čtenáře dodnes.

## Spirituální toulky

Nepřekvapila mne jen Nevrlého ornitologická minulost – důvodem jsou netopýři, kteří Náčelníka záhy po ukončení univerzitních studií uhranuli a tím jej přesedlali z ornitologické koleje na dráhu savcologicko-gickou. V rozhovorech s Alešem Palánem dostal velký prostor i další zásadní zdroj Nevrlého psaní, uvažování a pohledu na svět – spiritualita. Ta v době před rokem 1989 musela zůstat skryta v náznamech. Nicméně jako bezvěrec mohu potvrdit, že texty Miloslava Nevrlého jsou inspirativní, ať už je čteme s tímto novým odhalením, či bez něj.

Tak jako tak Nevrlého knihy patří do oné vzácné kategorie knih, po jejichž přečtení řekneme přátelům: „První věc, co jsem udělal po přečtení poslední stránky? Vrátil jsem se na stránku první...“ Podobně je řadím do dalšího jedinečného šuplíku „Na kterékoliv stránce jeho knihy otevřu, můžu se začíst – a dává mi to smysl i potěchu“.

„Je dobré umět být sám. Samota je dobrá a krásná, osamělost, kterou ale můžeš

Jeho živočišná posedlost přímou osobní zkušeností, ať už je jakkoli nepřijemná, touha po nezprostředkovaném poznání – to je skutečná síla jeho textů.

Inu, čist o žumpe je jedna věc, spadnout do žumpy je věc docela jiná.

”

zažít i uprostřed davu a někdo jí trpí i ve vlastní rodině, dobrá není. Při popisu Velké Fatry, pro mne nejkrásnějšího karpatského pohorí, jsem líčil, jak jsem tam čtyři dny v září 1956 nepotkal jediného člověka,“ říká Náčelník v rozhovorech.

S dílem Miloslava Nevrlého jsem se poprvé setkal na místě pro mne nejkrásnějším: Novém Hrádku u Lukova. Zřícenina hradu plášťového typu, architektonicky u nás jedinečného, by vzhledem ke své poloze na strmém hřebeni v dvojitém meandru Dyje mohla sloužit jako etalon romantické scenérie – až na obzor jen lesy, skály, řeka a kromě zříceniny žádné známky stavební činnosti.

Měl jsem to štěstí tam pár měsíců sloužit jako průvodce a později se každoročně vracet jako návštěvník – díky přátelům neplatící, ilegálně přespávající pod pomalu se sesouvajícími hradbami

a o to vděčnější. Tady jsme Nevrlého texty nasávali jako žízňavá houba, byly pro nás bez nadsázky evangeliem (aniž bychom o autorově spirituální inspiraci věděli).

Věrní písmu svatému jsme pak vyrazili na čundry, nechali se inspirovat i v detailech zdánlivě nepodstatných. Třeba neortodoxní „nevrlóvké“ gastronomii. Týdenní pochod propršeným zářijovým Slovenskem – v mokřých spacácích jsme klepali kosu a hřála nás jen hrozivá rumunská kaše mamaliga, mouka s vodou, k ní česnek a jako luxusní dezert kousínek špeku. Ten nedokázal vyrovnat úbytek toho našeho tělesného... a nikdy jsem se necítil tak živý a bez nadsázky šťastný, v tom nejzemitějším možném smyslu. Přiznávám, že ruku k dílu přiložila i další položka gastronomické „svaté četveřice“, slivovice.

A proč mi vytanul zrovna tenhle bahňatý, syrový a při pohledu z vnějšku sotva lákavý pochod z Bílých Karpat do Kremnických vrchů? Vedl přes krpály, bystřiny a doliny Velké Fatry, i pro nás „nejkrásnějšího karpatského pohorí“. Šli jsme tehdy ve dvou, ale „distančně“ – potkávali jsme se ráno, když nás vyhnal mrazik ze spacáků, a večer; to byl čas mamaligy. Jinak každý sám. A tak jsme tehdy za tři dny v září 1997 na Velké Fatře potkali jen jediného člověka.

Doporučuji. A děkuji vám za inspiraci, pane Nevrlý.

Rumunská Dobrudža, bulharský Pirin, východoslovenská Tisa – ať už jsem se tam ocitl s kamarády na čundru, nebo s univerzitními studenty na exkurzi, pan Nevrlý tam byl se mnou. Různí živáčci,

od stepních běžců po stepníky rudé, evokovali tu nějakou *Karpatskou hru*, tam zas něco z *Nejkrásnější sbírky*. Přemýšlím, jak bych ta místa vnímal bez „nevrlóvkého“ backgroundu, a jsem rád, že jsem je vnímal a prožíval s ním.

Blízká exotika Balkánu či maďarské puszty – pusty – může v dnešní tryskové době působit nedomrle, nedostatečně. Vždyť svět je tak široký... Už zmíněná geografická svěrací kazajka však Miloslava Nevrlého nezadusila – jen vymezila jiné hřiště. A na něm dokázal Náčelník hrát bravurně. Proč?

„Se znalostí české strany se moje znalosti polské části Jizerských hor nedají vůbec srovnávat, jsou minimální. Prošel jsem tam sice skoro všechno, ale většíno jen jednou a bez hlubší znalosti dané studiem lokální literatury,“ prozrazuje v rozhovorech.

Rumunská Dobrudža či bulharský Pirin – ať už jsem tam byl na čundru, nebo se studenty na exkurzi, pan Nevrlý tam byl se mnou. Různí živáčci mi evokovali *Karpatskou hru*, tam zas něco z *Nejkrásnější sbírky*.

”

V obou těchto přístupech pramení, mimo jiné, zdroj síly a přesvědčivosti postřehů, které pan Nevrlý s námi sdílí. Ležet doma v knihách či mapách může mnohé odradit. Jenže jít do terénu jen tak, bez poctivé domácí přípravy, vede jen k prázdnému povrchnímu bloumání. Tulák vlastně nemá jak vědět, na co se vůbec kouká, a tak jen mívá potenciální poznání. Souvislosti – mezi čím vlastně?! – mu unikají.

Podobně se to má s vracením se na „už známá“ místa. Při první návštěvě Pálavy máme dojem, že jsme to malé pohoríčko poznali, máme ho v kapse. Po více než třech dekadách, co se na Pálavu každoročně několikrát vracím, už ten dojem nemám.

Jenže Pálava je přece úplně jiná než jakékoli další místo v Česku! A málokde je její obraz tak přesvědčivě „vymalován“ jako v kapitole o Kraji smaragdových ještěrek v *Nejkrásnější sbírce*. Co tam znovu a znovu? Nebude lépe vyrazit do Bílých Karpat? Nebo do...?

## Básně v próze

Jistě, pravda je někde uprostřed: celoživotním ukotvením se na jeden kraj se toho o proměnlivém světě moc nedozvíme, ale stejně tak se poučeně těžko nachází při povrchním těkání od čerta k ďáblu. Kdyby se pan Nevrlý na mnohá místa opakovaně nevracel a zároveň nebyl posednut už zmíněnou sběratelskou úplností, sotva by jeho texty byly tak inspirativní.

Poslední a dosud nezmiňovaná klíčová ingredience číší z každého řádku autorových hravých a sbírkových knih. Snad by jí tedy ani nebylo nutno uvádět. Ale zijeme v době odtržení člověka od reálného světa, v době virtuální „reality“ a z toho plynoucích extrémních jevů jako hikikomori či digitální demence.

Takže pro úplnost: Nevrlého živočišná posedlost přímou osobní zkušeností, prožíváním „tady a teď“, ať už je jakkoli nepřijemná, touha po nezprostředkovaném poznání – to je skutečná hlavní síla a tahoun jeho textů. A také jediný skutečný lék na zmíněné patologie. Inu, čist o žumpe je jedna věc, spadnout do žumpy je věc docela jiná.

Miloslav Nevrlý letos obdržel z rukou prezidenta státní vyznamenání a druhé místo v anketě Kniha roku LN. Nepochybují o tom, že by si případné překlady jeho básní v próze zasloužily i ocenění mezinárodní. Texty Miloslava Nevrlého jsou přece pokračováním zaslouženě klasického eseje *Malé radosti* nobelisty Hermanna Hesseho i nadčasové Saint-Exupéryho úvahy *Citadela*. Pokračováním jinými, tuláckými prostředky.

Autor je publicista, fotograf, cestovatel, spisovatel a ornitolog